

PayderBülten :27

Paylaşım Ekonomisi Derneği İletişim Bülteni

Temmuz 2025

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu (UNECE)'nin Kritik Hammaddeler Sürdürülebilirlik Yönetimi

Hepimizin son günlerde ilgisini çeken kritik hammaddelerin sürdürülebilirliği ile ilgili Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu da bu yıl bir yönetim planı açıkladı.

Teknolojide yaşanan büyük dönüşüm doğal olarak kritik hammaddelerin küresel yönetiminde köklü bir dönüşüm yaşanmasını zorunlu kılıyor. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği de özellikle kritik mineralleri sadece doğadan çıkarmaya dayanan kısa vadeli geleneksel politikalardan uzaklaşmayı amaçlıyor. Bunun yerine eşitlik, sürdürülebilirlik ve sanayi dönüşümünü önceliklendiren bir modele geçişi teşvik etmeyi hedefliyor. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu bünyesinde geliştirilen BM Kaynak Sınıflandırması ve BM Kaynak

Yönetim Sistemi projeleri bu dönüşümün hayata geçmesi için pratik çözümler getirecek.

Nitekim ilk adım olarak 19–21 Şubat 2025 tarihlerinde Slovenya'nın Ljubljana kentinde düzenlenen "Hammadde Politikalarından Uygulamaya" temalı Uluslararası Kritik Mineraller Yuvarlak Masa 2025 Konferansında, hammaddenin çıkarılmasından daha fazla sorumluluk taşıyan hammadde yönetişimi ile ilgili eğilimler ortaya çıkmış oldu.

Hammadde kaynakları üzerindeki egemenlik, sürdürülebilir tedarik zincirleri ve adil pazar erişimini vurgulayan temel ilkeler, politika yapıcılarını, sanayicileri ve yatırımcıları yeniden düşünmeye ve yeni stratejiler geliştirmeye zorluyor. Avrupa Birliği ile Güney Amerika Ülkeleri Ortaklık Anlaşması gibi bölgesel ticaret anlaşmaları de bu yeni ve somut gelişmelerin önemli bir örneği. Böylece kritik hammaddelere dayalı anlaşmaların içine güçlü çevresel, sosyal ve ekonomik yönetişim standartları entegre ediliyor olması ümit verici. Böylece ülkeler arası iş birlikleri ile döngüsel ekonomiye yönelme imkanı doğdu.

Yeni Bir Kuzey-Güney İş birliği Modeli

Bu politik değişim sayesinde, geçmişten bu yana yapılagelen hammadde ihracat modelinin ötesine geçilmiş olacak. Yerel katma değer, sanayileşme ve teknoloji ortaklıklarını içeren yeni bir Kuzey-Güney iş birliği modeli geliyor. Görüşmelerde, Lityum Üçgeni dediğimiz Bolivya, Arjantin ve Şili ülkelerinde mineral çıkarmaktan bunları işlenmesine geçişin vurgulanmış olması çok önemli. Ayrıca sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk kavramlarını kritik mineral yönetişimine entegre edilebilecek. Son yedi yılda, lityum faaliyetleri su kullanımını da önemli ölçüde azaltmış durumda. Ayrıca yerel topluluklara yapılan yatırımlar da arttı.

Örneğin Endonezya'nın nikel işleme stratejisi, yerel yatırımı 20 kat artırarak gelecekteki kritik minerallerin yönetişimini geliştiren bir iş modeli olarak öne çıktı.

Öte yandan, yine UNECE tarafından desteklenen “Adalet, Değer ve İnovasyon: Sürdürülebilir Kritik Minerallerin Yönetişimi için Kuzey-Güney İş birliği” çalışması da, Kuzey ve Güney yarımküre ülkelerinin iş birliğini bir ortaklık olarak yeniden tanımlamayı gerekli kılıyor. Ülkeleri birbirine bağımlı kılmak değil, iş birliği yapmak temelinde birleştirmek önemli hale geliyor.

Güney yarımküredeki ülkeler artık sadece hammadde sağlayıcıları değil; işleme ve üretim üzerinde de giderek artan bir kontrole sahip ülkeler haline geliyorlar. Keza Afrika Yeşil Mineraller Stratejik planı da mali teşvikler, altyapı ve yatırım politikalarını birbirine entegre ederek minerallere dayalı bütünsel sanayi değer zinciri oluşturmayı hedefliyor.

Geçmiş Tekrarlamadan Geleceği Yazmak

Artık yalnızca teorik çerçeveler olmaktan çıkan bu çalışmalar, Avrupa, Afrika ve Asya-Pasifik'te aktif biçimde uygulandıkça kritik mineraller yönetişimi şeffaf, standartlaştırılmış ve geleceğe dayalı bir yapı olarak ortaya çıkıyor. Böylece, hammadde kaynağı zengin ülkelerin ekonomik çıkarlarını çevresel ve sosyal sorumluluklarla dengeleyecek bilinçli kararlar alınması sağlanıyor.

Yol Haritası

Sanayi liderleri, politika yapımcılar ve araştırmacılar bu ilkelere birleştikçe, kritik hammadde yönetişiminin geleceği artık kısa vadeli piyasa dalgalanmalarıyla

değil, uzun vadeli stratejik planlamayla şekillenmiş olacak. İngiliz Jeoloji Araştırmaları Kurumu’nun bu konudaki yorumu okumaya değer:

“Sadece bir kaynak yönetişimi değişimine tanıklık etmiyoruz. Aynı zamanda yeni bir paradigma şekillendiriyoruz. Zorluk, bu ilkelerin somut politikalara dönuşmesini sağlamakta yatıyor. Bu politikalar, kaynak ağısından zengin ölkeleri güçlendirmeli ve istikrarlı, sürdürülebilir tedarik zincirlerini garanti altına almalıdır. Geçmiřteki hataları tekrarlamamalıyız.”

Sonuç olarak teknolojik dönüşümde öne çıkan kritik hammadde kaynaklarının sürdürülebilirlik temelli iş birliği ile çıkarılıp işletilmesine yönelik paradigma değişimi çok sevindirici. Böylece ölkelerin bu kaynakları birlikte verimli kullanması ve geri dönüşümün birlikte başarılması gelecek için son derece kritik. Bu yeni paradigmanın yerleşmesine hepimiz destek vermeliyiz.

İbrahim AYBAR

ibrahim.aybar@vesiile.com

www.paylasimekonomisidernegi.org.tr